

ΔΙΔΩ - ενΔυνάμωση της προστασίας των Δικαιωμάτων των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας

1

Δράση 11:
Policy briefs για την προστασία και
προάσπιση των δικαιωμάτων των
ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας

Εταίροι

ΚΜΟΠ – Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας - Ελλάδα

ΕΣΗΕΜΘ – Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Μακεδονίας- Θράκης - Ελλάδα

Συντάκτριες

Μαρίνα Νάτσια, ΚΜΟΠ, Ελλάδα

Θεοδώρα Μώρου, ΚΜΟΠ, Ελλάδα

Γεωργία Αλεξάνδρου, ΚΜΟΠ, Ελλάδα

Ημερομηνία έκδοσης

Σεπτέμβριος 2023

Ευχαριστίες

Το παρόν έγγραφο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «ΔΙΔΩ: ενδυνάμωση της προστασίας των Δικαιωμάτων των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας» και χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Active Citizens Fund. Το πρόγραμμα Active Citizens Fund, ύψους 12 εκατ. ευρώ, χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants.

Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active Citizens Fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow.

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	5
2. Προτάσεις για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας	6
Εκπαίδευση	6
Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση	6
Ακτιβισμός και προάσπιση δικαιωμάτων	7
Θεσμικό πλαίσιο	8
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	9

1. Εισαγωγή

Στη Διεθνή Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (UN, 2006), στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα άτομα με ψυχική αναπηρία και οι ψυχικά ασθενείς, ως στόχος τίθεται η διασφάλιση ότι τα άτομα με αναπηρία, αδιακρίτως ψυχικής ή διανοητικής και σωματικής, έχουν “την εγγενή αξιοπρέπεια και αξία και τα ίσα και αναφαίρετα δικαιώματα όλων των μελών της ανθρώπινης κοινωνίας”. Μέσω της Σύμβασης, καθορίζονται για τα άτομα με αναπηρία τα ελάχιστα πρότυπα για να προστατεύονται και να κατοχυρώνονται ολοκληρωμένα πλήθος ατομικών, πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων που κατέχουν ως ισότιμοι πολίτες. Στην Ελλάδα, η Σύμβαση και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της έχουν κυρωθεί με το Ν. 4074/2012 (ΦΕΚ Α’88/11-04-2012), υποχρεώνοντας τη χώρα μεταξύ άλλων, να λάβει μέτρα για να εξασφαλίσει την προστασία και ασφάλεια τους σε καταστάσεις κινδύνου (άρθρο 11), και την παροχή ίδιας ποιοτικής φροντίδας με τους άλλους ασθενείς από τους επαγγελματίες υγείας (άρθ. 25). Συγχρόνως, η ελληνική νομοθεσία για την ψυχική υγεία είναι πλήρως συμμορφωμένη με τις κατευθυντήριες γραμμές που έχει θέσει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.). Οι βασικές νομικές διατάξεις περιλαμβάνονται στους νόμους 2071/1992, 2447/1996, 2519/1997, 2716/1999 και 3418/2005, οι οποίοι αναφέρονται σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως οι προϋποθέσεις και η διαδικασία ακούσιας νοσηλείας, ο θεσμός της Δικαστικής Συμπαράστασης και ο τρόπος εφαρμογής της, τα δικαιώματα των ασθενών, ο ρόλος και οι αρμοδιότητες της Ειδικής Επιτροπής για τα δικαιώματα των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές και ο κώδικας ιατρικής δεοντολογίας στη φροντίδα της ψυχικής υγείας (Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας, 2005).

5

Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «ΔΙΔΩ - ενΔυνάμωση της προστασίας των Δικαιωμάτων των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας», εκπρόσωποι κρατικών και κοινωνικών φορέων, φορέων άσκησης και χάραξης πολιτικής, φορέων που δραστηριοποιούνται στην ψυχική υγεία, φορέων προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ιδιοκτήτες και στελέχη ΜΜΕ είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν για τις προκλήσεις στο πεδίο της διεκδίκησης των δικαιωμάτων των ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας μέσα στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, ενώ παράλληλα διατύπωσαν προτάσεις για την αλλαγή του τοπίου. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, από τους οποίους προκύπτουν και οι προτάσεις για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας του παρόντος εγγράφου, επισήμαναν μια σειρά από θεσμικά και

κοινωνικά εμπόδια στην επιτυχή εφαρμογή των δικαιωμάτων των ληπτών/τριών. Η συζήτηση στράφηκε γύρω από την υποστελέχωση των κρατικών υπηρεσιών ψυχικής υγείας και τις άκαμπτες γραφειοκρατικές διαδικασίες με την επακόλουθη χρόνια αναμονή των ωφελουμένων, ενώ παράλληλα τονίστηκε η ύπαρξη μειωμένου αριθμού δομών, ιδιαίτερα σε περιοχές εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων της Ελλάδας. Εξίσου μεγάλη ωστόσο έμφαση δόθηκε και στην έλλειψη ενημέρωσης και πληροφόρησης για την ύπαρξη των διαθέσιμων υπηρεσιών από τα ίδια τα ωφελούμενα άτομα, τις οικογένειές τους και το ευρύ κοινό, καθώς και για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ληπτών/τριών. Η ελλιπής αυτή ενημέρωση συνοδεύεται από το κοινωνικό στίγμα και τα στερεότυπα γύρω από την ψυχική υγεία και ασθένεια, συνθήκη που παρακωλύει την πρόσβαση στα δικαιώματα των «στιγματισμένων». Η επόμενη ενότητα αποτελείται από προτάσεις που αναδύθηκαν μέσα από την συζήτηση ως απάντηση στα εμπόδια που εντοπίστηκαν.

2. Προτάσεις για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας

6

Εκπαίδευση

- ❖ Παροχή τακτικών και επικαιροποιημένων εκπαιδευτικών ευκαιριών σε ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό γύρω από ζητήματα ψυχικής υγείας και δικαιωμάτων
- ❖ Παροχή τακτικών και επικαιροποιημένων εκπαιδευτικών ευκαιριών σε σώματα ασφαλείας γύρω από ζητήματα ψυχικής υγείας και δικαιωμάτων
- ❖ Παροχή τακτικών και επικαιροποιημένων εκπαιδευτικών ευκαιριών χωρίς οικονομική επιβάρυνση και εντός ωραρίου για όλους τους ενδιαφερομένους επαγγελματίες
- ❖ Δια βίου εκπαίδευση επαγγελματιών ψυχικής υγείας και αξιολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών τους

Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση

- ❖ Οργάνωση και ενίσχυση ενημερωτικών εκστρατειών ευαισθητοποίησης αναφορικά με τα δικαιώματα των ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας

- ❖ Οργάνωση και ενίσχυση ενημερωτικών ημερίδων σε όλη την Επικράτεια – Αποκεντρωμένη ενημέρωση
- ❖ Δημιουργία και υποστήριξη της Αγωγής Κοινότητας για την καταπολέμηση του στίγματος γύρω από την ψυχική υγεία μέσω των ενημερωτικών συναντήσεων με αρμόδιους δημοτικούς φορείς και την ευρύτερη κοινότητα
- ❖ Αξιοποίηση των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης (social media) για την διάχυση μηνυμάτων ευαισθητοποίησης
- ❖ Ταυτόχρονη αξιοποίηση πολλαπλών μέσων επικοινωνίας και ενημέρωσης κατά τις εκστρατείες ευαισθητοποίησης
- ❖ Δημιουργία πλατφόρμας επικοινωνίας και ενημέρωσης φροντιστών και κηδεμόνων ατόμων με ψυχικές διαταραχές από συμβούλους ψυχικής υγείας μέσω live chat
- ❖ Ενίσχυση των Γραμμών Υποστήριξης και Ενημέρωσης με φίλτρα ταξινόμησης και προτεραιοποίησης ανά βαθμό σημαντικότητας και πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού
- ❖ Τακτική και εξειδικευμένη ενημέρωση προσωπικού που προσφέρουν υπηρεσίες σε άτομα με ψυχολογικές δυσκολίες και στις οικογένειές τους
- ❖ Ενίσχυση των δράσεων υποστήριξης, συμβουλευτικής και ψυχο-εκπαίδευσης των οικογενειών ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας γύρω από τα δικαιώματά τους

Ακτιβισμός και προάσπιση δικαιωμάτων

- ❖ Ίδρυση και ισχυροποίηση Τμημάτων Προάσπισης Δικαιωμάτων για την Ψυχική Υγεία εντός των φορέων ψυχικής υγείας
- ❖ Μνημόνια σύναψης συνεργασίας φορέων ψυχικής υγείας με τον Συνήγορο του Πολίτη
- ❖ Στελέχωση φορέων ψυχικής υγείας με νομικούς συμβούλους και δικηγόρους για την διαφύλαξη των δικαιωμάτων των ληπτών/τριών
- ❖ Ίδρυση συλλογικοτήτων και ομάδων που θα προασπίζονται τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και με ψυχικές διαταραχές και τακτικός διάλογος με υπεύθυνους χάραξης πολιτικής
- ❖ Τακτικές επισκέψεις υπεύθυνων χάραξης πολιτικής σε δομές ψυχικής υγείας και διάλογος με τους/τις λήπτες/τριες υπηρεσιών ψυχικής υγείας

- ❖ Ίδρυση Συλλόγων Ασθενών Ληπτών/τριών Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας εντός των νοσοκομειακών μονάδων για την δικτύωση και ενδυνάμωση των ασθενών

Θεσμικό πλαίσιο

- ❖ Ίδρυση κλιμάκιων ψυχικής υγείας για την παροχή φροντίδας σε παραμεθόριες και αποκλεισμένες περιοχές της Επικράτειας
- ❖ Ενίσχυση του θεσμού των Κοινωνικών Υπηρεσιών εντός των νοσοκομειακών μονάδων
- ❖ Προσλήψεις προσωπικού όλων των αναγκαίων ειδικοτήτων για την ύπαρξη διεπιστημονικής ομάδας γύρω από κάθε ωφελούμενο άτομο για την προώθηση ολιστικής φροντίδας
- ❖ Βελτίωση του νομικού πλαισίου για τους λήπτες/τριες υπηρεσιών ψυχικής υγείας με την θέσπιση ελεγκτικών και εποπτικών μηχανισμών και ποινών σε περιπτώσεις παραβίασης των δικαιωμάτων τους
- ❖ Οργάνωση, ενίσχυση και βελτίωση των μηχανισμών διασύνδεσης υπηρεσιών ψυχικής υγείας και λοιπών ενδιαφερόμενων φορέων
- ❖ Ενίσχυση των υποδομών των υπηρεσιών ψυχικής υγείας όπου θα διασφαλίζεται η ασφάλεια, η εμπιστευτικότητα και το απόρρητο των ωφελουμένων
- ❖ Υποστήριξη των οικογενειών ατόμων με ψυχικές διαταραχές με παροχή νομικής και οικονομικής ελάφρυνσης
- ❖ Υποστήριξη και διευκόλυνση του ρόλου των Δικαστικών Συμπαραστατών με μείωση της γραφειοκρατίας, των επακόλουθων καθυστερήσεων και της οικονομικής επιβάρυνσης τους
- ❖ Κατασκευή εργαλείων αξιολόγησης πολιτικών που προάγουν τα κοινωνικά και νομικά δικαιώματα των αποδεκτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας
- ❖ Περιορισμός της αποσπασματικότητας και της συνεχούς μεταβολής των θεσμικών πλαισίων ανά κυβερνούσα αρχή

Βιβλιογραφικές αναφορές

Νόμος 2071/1992 (ΦΕΚ 123/15.07.1992) - Εκσυγχρονισμός και Οργάνωση Συστήματος Υγείας.

Ανακτήθηκε από <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/228371/nomos-2071-1992>

United Nations (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)*. Ανακτήθηκε

από <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.htm>

Νόμος 2447/1996 (ΦΕΚ Α' 278/30.12.1996) - Κύρωση ως κώδικα του σχεδίου νόμου "Υιοθεσία επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου δικαστική συμπαράσταση δικαστική επιμέλεια ξένων υποθέσεων και συναφείς ουσιαστικές δικονομικές και μεταβατικές διατάξεις". Ανακτήθηκε από

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/208808/nomos-2447-1996>

Νόμος 2519/1997 (ΦΕΚ Α-165/21-8-1997) - Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός του Εθνικού Συστήματος Υγείας, οργάνωση των υγειονομικών υπηρεσιών, ρυθμίσεις για το φάρμακο και άλλες διατάξεις. Ανακτήθηκε από <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/n-2519-1997.html>

Νόμος 2716/1999 (ΦΕΚ 96/Α/17-5-1999) - Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις. Ανακτήθηκε από <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/n-2716-1999.html>

Νόμος 3418/2005 (ΦΕΚ Α' 287/28-11-2005) - Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας. Ανακτήθηκε από <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/159804/nomos-3418-2005>

Νόμος 4074/2012 (ΦΕΚ Α'88/11-04-2012) - Κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες.

Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης - Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας (2005). Πακέτο Οδηγιών για την Πολιτική και για τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας: Νομοθεσία για την Ψυχική Υγεία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Ανακτήθηκε από <https://www.moh.gov.gr/articles/health/domes-kai-drases-gia-thn-ygeia/programma-quot-psyxargws-quot/1098-paketo-odhgiwn-pagkosmioy-organismoy-ygeias-gia-thn-psyxikh-ygeia>